

УДК 82.091(477.95)(092)

А.П. Дзик

ЛЮДИНА-МІСТ

Перша моя зустріч із цією людиною відбулась на початку серпня 1969 року на вступному екзамені з російської мови та літератури на філфаці Чернівецького державного університету. Російську мову приймав Андрій Дмитрович Зверев, а літературу — Анатолій Романович Волков. Це був перший у моєму житті усний вступний іспит у вузі, та ще й такий, коли перед викладачем не стоїш, а сидиш. Екзаменатор А.Р.Волков видався мені спочатку грізним, суворим і неприступним. Розповідаючи про свого улюбленого поета М.Лермонтова, краєм ока абітурієнт-провінціал спостерігав за олівцем А.Р., яким той в такт розповіді вистукував по аркуші паперу, час від часу щось занотовуючи. Раптом він перервав мене і попросив повторити якийсь вираз. Я вимовив, він посміхнувся і записав на аркуші слово “черт” (рис). Ця посмішка наче вивела мене зі стану скованості, і я продовжував легко й невимушено.

Серед додаткових було запитання про читацькі інтереси. Особливо детально розпитував А.Р. про мої враження від роману Р.Іваничука «Мальви», що перед тим вийшов друком у серії «Романи і повісті» і який я назвав серед прочитаних.

Бали нам одразу не оголошували, і дізнавались ми про свій екзаменаційний доробок з екзаменаційних листів, які віддавали після закінчення іспиту. Відкривши свій і побачивши оцінку, я радісно вигукнув: «Ой, п'ять!» — луна власного голосу до цих пір дзвенить у моїх вухах при спогаді про той момент.

Почались щасливі й неповторні (даруйте пересічність) студентські будні. Лекції, практичні, семінари, колоквиуми вихором увірвались у життя новоспечених студентів. І одразу серед найулюбленіших вирізнився предмет «Вступ до літературознавства», який читав викладач, що навчив дивитись на літературу іншими очима. Через свої незмінні окуляри А.Р. одразу розпізнав кожного з нас, і, коли в кому бачив Божу іскру літературознавця (чи не тому ніхто з античних богів не взяв на себе патронат у цій царині, що такому богові було дано з'явитися лише в ХХ столітті в особистості А.Р. Волкова?!), роздумував з неї полум'я палкої любові до художнього слова і бажання вивчати його, давав у руки скальпель для його препарування й аналізу.

Це були не тільки літературознавчі студії, це були уроки витонченого смаку, літературної інтуїції, бездоганної художньої естетики. Для аналізу, до прикладу, поезій вибирались кращі поетичні зразки і серед них — твори авторів, чії імена ще не скоро звучатимуть у повний голос: А.Ахматова, М. Гумільов, Б.Пастернак, М.Цветаева, . А «Поетичний словник» О.Квятковського за порадою А.Р. став нашою настільною книгою.

Нерідко на практичні заняття А.Р. запрошував своїх студентів-старшокурсників, і це був той метод «роботи в групах», про який сьогодні не згадує тільки лінивий, а тоді ми часто працювали саме так, хоча ніхто не говорив і не писав про, скажімо, особистісно зорієнтовані чи інтерактивні методи

навчання. А самі старшокурсники здавались нам наближеними до Бога: завжди в чорному голфї під шию, заглиблений у себе Боря Іванюк, інтелігентний, з довгими тонкими пальцями музиканта Саша Молдован, солідно-мовчазний, в окулярах, що увібрали в себе всі світові проблеми, Валера Лаврьонов — вони були однією великою правою рукою метра, і ми широко заздрили їм.

Починаючи з другого курсу, студенти писали курсові роботи. Великою честю вважалось на факультеті писати дипломну чи курсову роботу в А.Р. Мені повезло працювати під його керівництвом над курсовою роботою, яка згодом переросла в дипломну, і тематика мого скромного доробку була дотичною до дисертації метра про творчість великого чеського гуманіста Карела Чапека. Завдяки А.Р. працювалось легко й цікаво. Кожній, навіть найменшій знахідці А.Р. радів як власному відкриттю.

Окрім методичної допомоги А.Р. «вибивав» для своїх студентів можливість попрацювати у провідних бібліотеках країни. Мені, зокрема, поталанило цілий тиждень провести в пошуках у Московській бібліотеці імені Леніна — найбільшій на той час бібліотеці СРСР.

Щороку студенти університету брали участь у наукових факультетських конференціях, готували для них свої перші творчі опуси. Це була школа майстерності й публічності. Вагомий внесок у роботу конференцій вносили студенти-філологи, які писали свої роботи-доповіді під орудою А.Р.

Своїх курсовиків і дипломників А.Р. плекав, як дбайливий садівник саджанці. Дбав не тільки про глибоке проникнення в суть досліджуваних ними проблем і матеріалу, який вони опрацьовували. Він завантажував студентів не стільки обсягом досліджень, скільки вектором пошуків, спрямовував їх зусилля на точність відбору критеріїв, вироблення навичок виділяти найнеобхідніше, найцінніше. Жодна робота і а його студентів не могла бути написана без відповідного емоційного забарвлення і повної творчої віддачі.

Повсякчас піклувався А.Р. про духовний світ своїх вихованців, його постійне збагачення і насичення. Студенти-волковці були на всіх прем'єрах Чернівецького муздрамтеатру імені О. Кобилянської, на виставах гастрольних труп, антрепризах. Для них він доставав дефіцитні в ті роки абонементи в Зал філармонії, на вечори й концерти виконавців, які були гордістю вітчизняної культури 60-80-х рр. ХХ ст. Із багатьма з них А.Р. пов'язували творчі стосунки й особиста дружба. Літературні вечори В'ячеслава Сомова, Андрія Гончарова, Емілія Попова, Дмитра Журавльова, Марії Боярської, Сіді Галь, Софії Сайтан, Галини Митрофанової, організовані за безпосередньою участю А.Р., були знаковим явищем культурно-мистецького життя Чернівців узагалі й студентства зокрема. Важливу місію здійснив А.Р. у підготовці зустрічей студентів ЧДУ з письменниками Олесем Гончаром, Михайлом Стельмахом, Чингізом Айтматовим.

Гучний резонанс здійснило перебування в Чернівцях Загребського (з колишньої Югославії) театру «Комедія». Два його спектаклі — музична комедія «Дундо Марое» за твором Маріна Држича та мюзикл Далє Васермана і Мітча Лі «Людина з Ламанчі» на сцені Будинку Офіцерів презентували цілком новий вид мистецтва, який переможно освоювали Західна Європа і США й котрий значно пізніше набуде поширення на вітчизняних теренах. До речі, Чернівці були одним із двох міст, де цей театр змогли поцінувати глядачі, другим був Ленінград. І те, що крім ленінградців вистави побачили чернівчани, — велика заслуга саме А.Р. Він не тільки забезпечив своїх студентів квитками на спектаклі, а й підготував нас до

сприйняття непересічного явища, а згодом на літературному гуртку, на заняття якого ходили студенти не тільки різних курсів, але й факультетів, ми влаштували бурхливу дискусію, під час якої А.Р. аж світився від задоволення.

Ще одна важлива сторінка життя волковських курсовиків і дипломників — кабінет у його будинку на Українській вулиці. Наприкінці 70-х рр. великої популярності набула композиція Давида Тухманова «Хвилями моєї пам'яті». Відкривається вона твором на вірші Максиміліана Волошина «Заходжу подумки у ваш я кабінет». Саме так «звучить» робочий кабінет А.Р., і саме цю кімнату, де зібрана винятково унікальна бібліотека, ось уже стільки років нагадує мені вишукана мелодія. Загибша атмосфера кабінету спонукала до копіткої, але необтяжливої творчої праці, польоту думки, до неповторного спілкування, пошуків і відкриттів.

Окремо слід згадати численні спецкурси та спецсемінари, що їх вів А.Р. Чи було то порівняльне літературознавство, чи слов'янські літератури, чи фольклористика, перекладознавство, міжнародні літературні взаємини, мандрівні сюжети, — все слугувало вивченню фундаментального курсу теорії літератури, який читав А.Р. особливо глибоко й проникливо.

А якою радістю для всіх став вихід 1972 року у видавництві Львівського університету книги А.Р. Волкова «Драматургія Карела Чапека» — першого монографічного дослідження про Чапека-драматурга. Кожному своєму студенту А.Р. подарував цю книгу з автографом-побажанням.

Захист дипломної під керівництвом А.Р. залишався святом назавжди, і з кожним захистом сам метр виростав, а його творчий потенціал здавався невичерпним.

Після закінчення вузу кожний дипломник А.Р. упродовж багатьох років життя відчував підтримку і участь керівника у своїй повсякденній діяльності: чи це була наукова робота, чи практика викладання, чи праця в загальноосвітніх закладах. — його випускники відчували впевненість у собі, у своїх творчих силах і можливостях.

Якби мене, сільського вчителя, попросили визначити особистість мого наставника одним словом, я б, не вагаючись, відповів, що це — людина-міст. Місі. який пов'язує літератури різних народів, міст, що з'єднує студентів багатьох поколінь, міст між минулим і майбутнім, що набули вже вимірів тисячоліть. зрештою, це — міст між людьми. І у величі цього моста — важливі його несучі конструкції: чарівна дружина Людмила Петрівна і син Роман, який підхопив батьківську наукову естафету. Непересічний інтелект у поєднанні з глибокою порядністю і щедрістю душі — визначальні риси сім'ї Волкових, що вражали всіх, хто мав щастя спілкуватись з ними.

Спекотний літній день. Берег Дністра біля Хотинської фортеці. Ми, студенти-першокурсники, на фольклорній практиці. Керівник, Людмила Петрівна Волкова, приїжджає подивитись, як ми тут. З нею — маленький синочок Ромка, і ми більше вовтузимось з хлоп'ям, аніж слухаємо настанови Л.П. «Що то таке там?», — питає він, видивляючись на міст через Дністер. Беру хлопчика на плечі, щоб він краще бачив, і кажу: «То міст». «А ми туди підемо?». Я вдячний долі, що на моєму шляху вибудувала такий міст. Вдячний пам'яті, що вчасно підказала визначення цієї людини. Вдячний цій людині, завдяки якій мені не соромно озиратись назад.

Анатолій Дзик, випуск 1971 р.

Стаття надійшла до редколегії 27.09.2006